

Arvostettu vanhuus – opiskelijoiden ja senioreiden ajatuksia ikääntymisestä

TEKSTI | Anniina Honkonen, Piia Tiilikallio

Tässä artikkelissa Laurean sosiaalialan opiskelijat ja ikääntyneet kansalaiset käyvät vuoropuhelua ikääntymisestä, vanhuudesta ja vanhustyöstä. Vanhustyö ja ikääntyminen nähdään monissa kohdin eri tavoin, mutta esille nousee myös yhteneväisiä käsityksiä ja ajatuksia. Yhteisen ymmärryksen lisäämiseksi tarvitaan lisää monipuolisia kohtaamisia.

Laurea Tikkurilan ensimmäisen vuoden sosiaalialan opiskelijat tutustuivat vanhustyöhön Hyvinvointi ja osallisuus - opintojakson puitteissa lokakuussa 2022. Aamupäivän aikana noin 30 opiskelijan ryhmä pohti ikääntyneisiin ja hyvään vanhuuteen liittyviä kysymyksiä sekä omaa suhtautumista vanhustyöhön. Tässä artikkelissa käymme läpi opiskelijoiden vastauksia ja vertailemme niitä kahteen muuhun aineistoon.

Kuva: Alexas fotos (Unsplash)

Ensimmäinen aineisto on vuonna 2019 Laurea Tikkurilan sosiaalialan opiskelijoille toteutettu kysely vanhustyöhön liittyen (ks. Honkonen 2019). Kyselyssä kartoitettiin opiskelijoiden näkemyksiä vanhustyön kiinnostavuudesta ja vetovoimaisuudesta sekä koulutuksen merkityksestä vanhustyöhön suuntautumisessa. Kyselyyn vastasi yhteensä 100 ensimmäisen, toisen ja kolmannen vuoden opiskelijaa.

Toisena aineistona on Creation Pop – Sukupolvien välinen luova toiminta ikääntyneiden hyvinvointia edistämässä -hankkeessa kesäkuussa 2022 toteutettu ikääntymiseen, luovuuteen ja sukupolvien väliseen toimintaan liittyvän kyselyn vastaukset, johon vastasi verkossa 57 yli 60-vuotiasta suomalaista (Creation Pop 2023; (Lorenzi, Salomão Filho, Corrigan & Grintal 2023). Espanjassa, Irlannissa, Italiassa, Sloveniassa ja Suomessa toteutetun kyselyn tulokset on julkaistu kokonaisuudessaan [hankkeen verkkosivuilla](#).

Ikääntyneen määrittelyä

Opintojakson opiskelijat määrittivät, minkä ikäinen heidän mielestään on ikääntynyt. Opiskelijoiden vastausten mukaan ikääntynyt on noin 65–70-vuotias, mutta toisaalta asiaan vaikuttaa sekä henkilön oma kokemus että yhteiskunnan tekemät määrittelyt, kuten virallinen eläkeikä.

Creation Pop -hankkeen kyselyyn vastanneista ikäihmisistä lähes kolmasosa kuvaili ikääntynyttä henkilöä mieluiten termillä seniori ja yli neljäsosa käytti ilmaisua vanhempi ihminen (Creation Pop 2023; Lorenzi ym. 2023). Vain yksi vastaajista piti sanaa vanhus parhaimpana vaihtoehtona (Creation Pop 2023). Avovastauksissa nousikin esiin ikääntyneiden moninaisuus ja käytettävän ilmaisun tilannesidonnaisuus:

“Yli 60-vuotiaista suurin osa on töissä ja aktiivisia ja yli 70-vuotiaista moni on yritysjohtaja ja yrittäjä.”

“Nimitys vaihtelee henkilön iän ja (käyttö-)tilanteen mukaan.”

Enemmistö hankkeen kyselyn vastaajista (63 %) ei myöskään kokenut itseään vanhaksi. Itsensä vanhaksi kokeneet ajoittivat kokemuksensa alun terveyden heikkenemiseen liittyen ja/tai ikävuosien 70 ja 85 välille (Creation Pop 2023):

“85 kun toiminnot heikkenee ja hidastuu.”

“Noin 70 – ymmärsin, että elämää on enemmän takana kuin edessä. Jatkuvasti uutta tekniikkaa, jota pitäisi oppia – se alkoi tympäistä.”

“Harjoitan edelleen ammattiani ja olen yleensä koolla olevista vanhin. On selkävaivoja, hengästymistä. Aloin sanoa itseäni vanhaksi noin 70-vuotiaana. Minulle sana [vanha] on pääasiassa positiivinen.”

Mielikuvat ikääntyneistä ja ikääntyneiden arvostus

Toisessa opiskelijaryhmälle esitetystä kysymyksessä kartoitettiin mielikuvia ikääntyneistä. Vastauksissa nousivat esille eniten ikääntyneiden yksinäisyys, elämäkokemus ja elämänviisaus. Yksinäisyyteen liittyen mainittiin tuen ja seuran tarve. Lisäksi vastauksissa nousivat esiin erilaiset muutokset ulkonäössä ja toimintakyvyssä sekä korostuneet luonteenpiirteet. Fyysisinä muutoksina mainittiin muun muassa kunnan heikkeneminen, ryppyisyys ja hauraus. Luonteenpiirteistä viitattiin esimerkiksi omapäisyyteen ja

konservatiivisuuteen.

”Joko supermukava tai todella tyyneä”

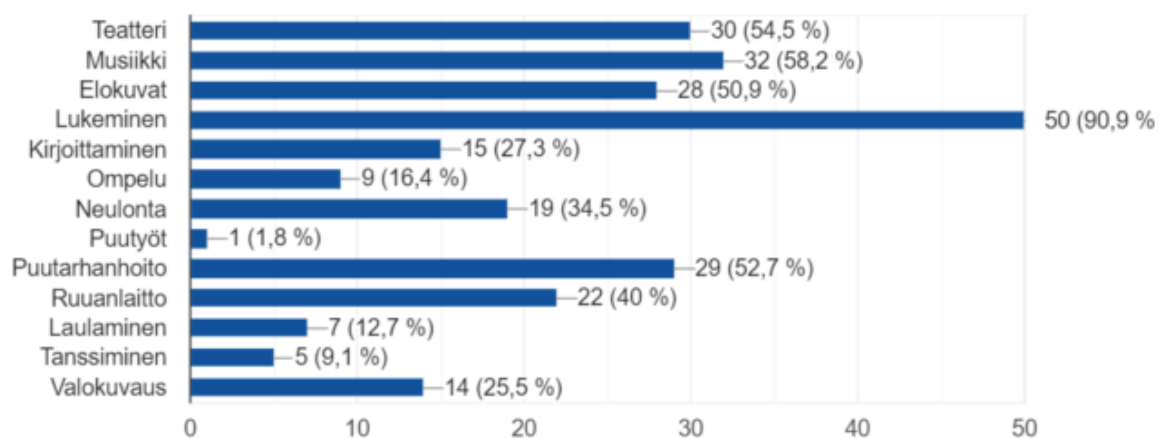
”Nähnyt paljon ja kokenut paljon”

”Maailmanloppuun varautuneita”

Vuonna 2019 tehdyn opiskelijakyselyn vastauksissa opiskelijoiden mielipide ikääntyneistä oli arvostava ja positiivinen, mutta samalla haavoittuvuuden näkevä. Niin ikään opiskelijat ajattelivat ikääntyneiden omaavan elämänviisautta, mutta olevan hieman yksinäisiä ja kaipaavan juttuseuraa ja omaisia ympärilleen. (Honkonen 2019.) Creation Pop -hankkeen kyselyyn vastanneista ikääntyneistä enemmistö (65 %) koki, että ikäihmisiä ei arvosteta yhteiskunnassa, mitä osaltaan selittänee se, että 57 % vastaajista kertoi kokeneensa ikäsyrjintää (Creation Pop 2023; Lorenzi ym. 2023).

Ikääntyneet ovat harrastavia ja aktiivisia toimijoita

Opintojakson opiskelijat näkivät ikääntyneet tekevänä joukkona, jolla on paljon vapaa-aikaa. Opiskelijoiden vastausten mukaan ikääntyneet viettävät aikaa TV:n parissa ja tekevät paljon ristikoita tai harrastavat käsitöitä. Opiskelijoiden mielikuva tekevästä ja aktiivisista ikääntyneistä osuikin oikeaan. Creation Pop -hankkeen kyselyyn vastanneista ikääntyneistä enemmistö harrasti jotakin luovuudesta ammentavaa, kuten lukemista, musiikkia, teatteria tai puutarhanhoitoa (Creation Pop 2023). Kyselyyn vastanneilla oli valtavasti erilaisia harrastuksia ja mielenkiinnonkohteita myös valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi koirien hoidosta järjestöaktivismiin (kuva 1).

Kuva 1. Ikääntyneiden harrastukset Creation Pop -hankkeen kyselyssä (kuva: Tiilikallio 2023).

Opintojakson opiskelijoilta tiedusteltiin, mitä on heidän mielestään hyvä vanhuus. Vastauksissa nousivat esille hyvä terveys, kotona asuminen, tyytyväisyys elettyyn elämään sekä läheiset ihmiset. Lisäksi hyvään vanhuuteen nähtiin kuuluvan itsemääräämisoikeus,

”Väkivaltaiset muistisairaat”

”Puutteelliset resurssit”

Toisaalta vanhustyö nähtiin myös myönteisemmin huolenpitona, auttamisena, seuran pitämisenä ja ihmisläheisenä työnä, jossa kohtaaminen ja asiakaslähtöisyys on tärkeää. Lisäksi vastauksissa mainittiin moniammatillinen yhteistyö sekä se, että asiakkaina ovat myös ikääntyneen läheiset.

”Kun mitoitus kunnossa, työ palkitsevaa”

”Arvokasta työtä ilman arvostusta”

Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden mielipiteet ovat saman suuntaisia kuin aiemmin (2019) sosiaalialan opiskelijoille tehdyn kyselyn vastaukset. Kyselyyn vastanneet opiskelijat näkivät työn sekä henkisesti että fyysisesti raskaana. Kyselyssä kartoitettiin vanhustyön vetovoimaisuutta lisääviä ja vähentäviä tekijöitä. Tulosten mukaan vanhustyön vetovoimaisuutta lisäävät eniten työn ihmisläheisyys, asiakkaat ja työkaverit. Lisäksi vetovoimaa parantavat alan työtilanne, työn itsenäisyys sekä työn kehittämismahdollisuudet. Vetovoimaisuutta vähentävät selkäesti eniten työn kuormittavuus, palkka ja henkilöstön määrä. Vetovoimaa vähentävät myös työn määrä sekä työtahti ja vanhustyön julkisuuskuva. (Honkonen 2019.)

Oppia ikä kaikki

Opintojakson opiskelijoilta kysyttiin, mitä opittavaa ikääntyneillä olisi nuorilta ja nuorilla ikääntyneiltä. Vastauksien mukaan ikääntyneillä olisi opittavaa nuorilta eniten tietotekniikan käytössä ja suvaitsevaisuudessa. Näiden lisäksi vastauksissa mainittiin myös avoimuus, tunnetaidot sekä muutosten hyväksyminen ja nykypäivän elämän erilaisuus verrattuna aiempaan.

”Ettei aina tarvii raataa”

”Nykypäivän hektisyys, aina nuoret ei ehdi tavata”

”Tee sitä mistä tykkäät”

kyselyyn (Creation Pop 2023; Lorenzi ym. 2023) vastanneet ikääntyneet arvelivat ikääntyneiden voivan oppia nuoremmilta digitaitoja (27 %), mutta myös uusia asioita, ajattelua sekä asenteita:

“Oi, vaikka mitä. Teknisesti he osaavat paljon. Nykylapsilla on paljon mielipiteitä ja ajatuksia.”

“Eettinen pohdiskelu, ilmastohuoli, teknologian konkreettiset asiat”

“Iäkkäät voivat oppia todella paljon nuorilta mm. heidän arvoistaan ja elämäkatsomuksestaan ja tulevaisuuden ajatuksistaan.”

Opintojakson opiskelijoiden vastausten perusteella nuorten tulisi oppia ikääntyneiltä yhteisöllisyyden ja perheen merkitystä ja arvostusta, käsityötaitoja, käytöstapoja ja kärsivällisyyttä. Vastauksissa mainittiin myös pienten hetkien arvostus, elämänarvojen priorisointi sekä lempeys ja armollisuus itseä kohtaan.

Vastaavasti Creation Pop -hankkeen kyselyyn vastanneista (Creation Pop 2023; Lorenzi ym. 2023) ikääntyneistä useimmat (25 % vastaajista) ajattelivat nuorempien voivan oppia elämäkokemusta ja -taitoja vanhemmilta ihmisiltä:

“Suhtautumista asioihin, rauhallisuutta, luottamusta, elämän tuomaa viisautta”

“Elämäkokemuksen kautta tulleita asioita, esim. tulevan elämän suunnittelu, elämän arvot, pitkäjänteisyyttä ja käytännön taitoja.”

“Kärsivällisyyttä, nöyryyttä, kiitollisuutta, antamisen iloa, aiempien sukupolvien elämää, historiaa, uusia katsantokantoja elämään ja nykymenoon yms.”

Yhteinen ymmärrys muodostuu kohtaamisissa

Nuorten ja ikääntyneiden ajatukset ovat monessa kohtaa samansuuntaisia. Esimerkiksi ikääntyneen määrittely -kohdassa sekä opiskelijoiden että ikääntyneiden tekemissä määritelmässä oli selkeää yhteneväisyyttä. Molemmat ryhmät määrittelivät ikääntymistä

enemmän sanallisesti ja kuvailevasti kuin konkreettisilla ikävuosilla. Määrittelyssä painottuivat enemmän ikääntyneen oma käsitys ja tunne sekä tilannekontekstit kuin numeraalinen ikä.

Toki eroavaisuuksiakin on ja mielipide- sekä näkökulmaeroihin vaikuttavat monet asiat. Creation Pop –hankkeen kyselyyn vastanneet ikäihmiset olivat pääsääntöisesti hyväkuntoisia, aktiivisia, itsenäisesti kotona asuvia seniorikansalaisia (Lorenzi ym. 2023). Opiskelijoiden ajatukset ja kokemukset taas kumpuavat niin omien isovanhempien kautta kuin myös esimerkiksi julkisesta keskustelusta ja työkokemuksesta ikääntyneiden hoivan puolelta. Siten vastaajat katsovat asiaa ikään kuin eri silmälaseilla. Toisaalta vastaukset kuvastavat hyvin sitä, miten heterogeeninen joukko ikääntyneet ovat ja miten moninaisia heidän elämäntilanteensa ja niistä nousevat tarpeet ovat. Jokainen ikäihminen myös ikääntyy ja elää vanhuuttaan omalla tavallaan.

Yksi tärkeimmistä lähestymistavoista ennakkoluulojen ja asenteiden purkamisessa on eri sukupolvien kohtaamisten mahdollistaminen. Erilaiset kohtaamisen paikat ja tilanteet rikastavat molemmin puolin niin kokemus- kuin ajatusmaailmaa ja edistävät sitä kautta yhteisen ymmärryksen kehittymistä. Creation Pop –hankkeen kyselyyn vastanneista ikääntyneistä lähes jokaisella (98 %) oli mahdollisuus olla vuorovaikutuksessa nuorempien ihmisten kanssa ja enemmistöä (84 % vastanneista) myös kiinnosti pitää yhteyttä nuorempiin ihmisiin (Creation Pop 2023).

Laurea-ammattikorkeakoulu voi olla tukemassa sukupolvien välistä kanssakäymistä monella tavalla. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan opetuksessa vanhustyö on esillä opintojaksoilla, työelämäprojekteissa, työharjoittelussa ja opinnäytetöissä. Vanhustyötä tehdään näkyväksi ja kehitetään myös erilaisissa hankkeissa, kuten Creation Pop ja [Elossa! Luovaa alaa ja hoivakoteja elvyttämässä yhteiskehittämällä](#) -hankkeissa, joihin integroidaan mukaan myös opiskelijoita. Näiden lisäksi Laureassa on useamman vuoden ajan järjestetty syksyin Happy Golden Days- ja keväisin Kulttuurinen vanhustyö -tapahtumia, joiden tarkoituksena on mahdollistaa vanhustyöhön tutustuminen eri näkökulmista. Tapahtumilla pyritään yhdistämään sukupolvia, purkamaan ennakkoluuloja ja avaamaan vanhustyön työkentän monipuolisuutta.

Seuraava Kulttuurinen vanhustyö -seminaari toteutetaan 4.5.2023 teemalla Sukupolvien välinen kohtaaminen. Tapahtuman tarkoituksena on koota yhteen sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia sekä opiskelijoita, levittää tietoa kulttuurisesta vanhustyöstä sekä innostaa kokeilemaan luovia menetelmiä eri ikäisten kanssa omassa työssä ja opinnoissa. [Lisätietoa tapahtumasta.](#)

Anniina Honkonen työskentelee hankeasiantuntijana muun muassa Elossa! Luovaa alaa ja hoivakoteja elvyttämässä yhteiskehittämällä -hankkeessa. Piia Tiilikallio työskentelee projektipäällikkönä Creation Pop –hankkeessa. Molemmat ovat järjestämässä Laurea-ammattikorkeakoulun jo perinteeksi muodostuneita Kulttuurinen vanhustyö -seminaaria 4.5.2023 sekä Happy Golden Days – vanhustyön webinaaria Tehdään vanhustyöstä numero!

6.10.2023

Lähteet:

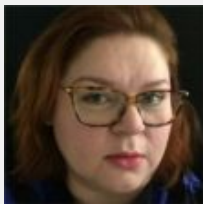
- Creation Pop 2023. Creation Pop -Sukupolvien välinen luova toiminta ikääntyneiden hyvinvointia edistämässä -hanke. Suomen kyselyaineisto. Laurea-ammattikorkeakoulu. Julkaisematon lähde.
- Honkonen, A. 2019. [Lisää vetovoimaa sosiaalialan vanhustyöhön](#). YAMK opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.11.2022.
- Lorenzi, F., Salomão Filho A., Corrigan T. & Grintal B. 2023. [Creation Pop – A creative social prescription approach: promoting well-being of persons of older age through creativity-based intergenerational activities](#). Viitattu: 31.3.2023.

URN <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023040334581>

Anniina Honkonen

anniina.honkonen(at)laurea.fi
hankeasiantuntija

Piia Tiilikallio

piia.tiilikallio(at)laurea.fi
projektipäällikkö

ikäntyneet

sosiaaliala

vanhustyö